

“INSTANT” OTROCI

Mateja Car, prof. razrednega pouka,
Osnovna šola Sečovlje

Živimo v informacijski dobi, ki nam omogoča nepredstavljen napredek in obenem prinaša nepredstavljljive pasti. Po eni strani lahko nakupujemo iz svojega naslanjača, po drugi strani lahko našemu otroku nekdo vdre v telefon in mu vsili neprimerne vsebine. Velik izziv za učitelje in starše pa predstavlja večina današnjih otrok, navajenih, da dobijo vse takoj in sedaj. Kako poučevati nove generacije? Kako staršem pomagati pri vzgoji? To je nekaj pogostih vprašanj, ki si jih zadnje čase zastavlja vedno več učiteljev.

UVOD

Delo učiteljice me neizmerno veseli in že več kot trinajst let poučujem otroke, stare od šest do enajst let. Vsako leto dobimo novo generacijo otrok in vsaka generacija se razlikuje od prejšnje, skoraj nikoli ne moremo obdržati enakega stila poučevanja. Svet se spreminja, pravila, vzgoja, družba tudi. Kar pa v zadnjih letih vse pogosteje opažam pri otrocih in močno vpliva na iskanje pravega stila poučevanja v smislu njegove vzgojno-izobraževalne učinkovitosti, je nestrpnost otrok ("hočem takoj in zdaj"), njihovo "čakanje na druge" in že kar samoumevno pričakovanje konstantnega občutka sreče. Otroci želijo v trenutku biti slišani, njihove zahteve morajo biti nemudoma izpolnjene. S težavami se ne znajo spoprijeti, temveč čakajo na odločitev pri drugih, največkrat pri starših ali starih starših. Le-ti jim skušajo ugoditi na vsakem koraku in želijo, da bi bili srečni, večinoma brez truda in na hiter način. Seveda moram ob tem dodati, da to ne velja za vse otroke, vsekakor pa je opaziti porast takšnih učencev.

PRIMERI IZ PRAKSE

Otroci so od doma navajeni, da vse dobijo takoj. Ko vstopijo v šolo, je to

seveda nemogoče. Iz tega pa izhajajo številne težave in zapleti.

Naj za ilustracijo navedem primer reševanja besedilne naloge pri matematiki. Pogosto se zgodi, da moramo veliko časa nameniti najprej pogovoru, da je potrebno, če želiš rešiti nalogo, vztrajati, si vzeti čas, iskati

Kar pa v zadnjih letih vse pogosteje opažam pri otrocih, je nestrpnost: "hočem takoj in zdaj", njihovo "čakanje na druge" in že kar samoumevno pričakovanje konstantnega občutka sreče.

Nastopi faza, ko učenec čaka, da bo nalogo rešil kdo drug namesto njega – ali bo to sošolec, učiteljica ali pa ... doma starši.

bistvene podatke, si narisati, in če še ne gre, ponoviti vajo. To se otrokom zdi nemogoče, večina otrok obupa, saj do rezultata ne pride takoj. Nastopi pojav "čakanja na druge", faza, ko učenec čaka, da bo nalogo rešil kdo drug namesto njega – ali bo to sošolec, učiteljica ali pa morda specialna pedagoginja, ki je ravno v razredu, ob otroku s posebnimi potrebami. Učenec si želi, da bi šolska ura hitro minila in bi imel besedilno nalogo, ki je ni rešil v šoli, za domačo nalogo, ker ve, da mu bodo doma pomagali starši. Ob vsem tem se pojavi občutek nesreče, otrok pa je navajen, da so njegove potrebe takoj zadovoljene, saj starši stremijo k temu, da je otrok vedno srečen. Tega občutka ob navedenem primeru v šoli ni – otrok se pogostokrat tako šele pri pouku sreča z novimi, zanj neprijetnimi občutki.

Konkreten "učni proceduralni zaplet" z otroki, ki so navajeni, da v življenju vse hitro dobijo, je pogost tudi pri likovni umetnosti. Poleg dejstva, da veliko otrok pred vstopom v šolo v roki še ni držalo čopiča (razen seveda, če so obiskovali vrtec), je dejstvo tudi, da polovica otrok v tretjem razredu še riše glavonožce namesto človeške oblike. Ko to omenim staršem, so najprej začudeni, saj sami tega niso opazili, nato pa povedo, da doma nimajo časa sedeti z otroki in jih učiti risati. Sama menim, da ni potrebno otrok natančno učiti risanja, saj se le-ti sami učijo bodisi iz knjigic, risank, od sovrstnikov ali starejših otrok. Vsemu opisanemu navkljub pa med poukom likovne vzgoje osem- ali devetletnik pride k učitelju v zelo kratkem času, z dokončanim izdelkom, ponosno in samozavestno. Navadno izdelek konča v pol ure, čeprav pouk likovne vzgoje traja dve šolski uri skupaj. V svoj izdelek ni vložil veliko truda, ko pa je opozorjen, da mora izdelek popraviti po podanih kriterijih, nastopi nerganje, zdlgočasnost, jeza, konfliktno ugovarjanje, ... Izdelek nekoliko popravi in se z njim razmeroma hitro vrne k učitelju.

V svoj izdelek ni vložil veliko truda, ko pa je opozorjen, da mora izdelek popraviti po podanih kriterijih, nastopi nerganje, zdlgočasnost, jeza, konfliktno ugovarjanje, ...

Ker se stanje ni bistveno izboljšalo, je pozvan k ponovnemu popravku in dodelavi. Takrat nastopi jok, še večja jeza ali pa, nasprotno, apatija. Da pride učenec vsaj približno do cilja, je potrebno veliko potrpljenja, dajanja spodbud, doslednosti, strogosti itd. To je izčrpavajoče za učitelja, obenem pa s takšno intenzivno pozornostjo, namenjeno "instant" učencem, nehote zanemarjamo druge, tiste, ki so voljni dela in so pripravljeni učiti se, napredovati s konstruktivnim sodelovanjem – in ravno ti učenci bi morali biti postavljeni v ospredje: to skušam uveljavljati pri svojem delu, a pri- znam, da ni lahko.

Poleg navajenosti otrok, da vse dobijo takoj, opazam tudi, da vsako leto več in več otrok oz. učencev želi biti takoj slišanih in videnih: nemudoma želijo vsi naekrat govoriti, "tako in zdaj" želijo mojo pozornost. Ne opazijo drug drugega, vidijo le sebe, ne zaznajo sošolcev, ki tudi želijo nekaj povedati in potrpežljivo čakajo. V kolikor niso takoj videni in slišani, se spet pojavi jeza, jok, frustracije, konflikti, ... V nižjih razredih se ta pojav

V kolikor niso takoj videni in slišani, se spet pojavi jeza, jok, frustracije, konflikti, ...

še bolj čuti, saj so za nekatere otroke situacije razredne skupnosti, ko bi bilo treba upoštevati tudi druge, povsem nove izkušnje, novi občutki: nenadoma niso več "center sveta" in njihova sreča ni več na prvem mestu – občutki, kot se že omenila, ki bi jih morali otroci v dobro svojega čustveno-socialnega razvoja izkusiti že mnogo prej.

DEJSTVA O MOŽGANIH

»George Gurdjieff, mistični učitelj, je nekoč zapisal, da človek potrebuje tri vrste hrane: zrak, živež in izkušnje; če ga prikrajšaš za katerokoli, umre« (Russel 1990, 19). Če torej ni izkušenj, človek lahko izgubi stik z realnostjo in se vanj prikrade strah. Stik z realnostjo se torej lahko izgubi s prikrajšanjem za izkušnje v zgodnjem obdobju otrokovega življenja, pa tudi s pretirano uporabo sodob-

ne tehnologije, seveda pa je še toliko težje, če sta prisotna oba rizična dejavnika.

Russel (1990) navaja tudi, da je človeško bitje zmožno samozavedanja: zaveda se svojega doživljanja in samega sebe kot zavestnega bitja.

Ali se res današnji otroci zavedajo sebe, svojih občutij, svojega telesa? Mednarodno uveljavljena predavateljica, avtorica Fit metodologije, univ. dipl. fiziologinja Barbara Kon- da je večkrat predavala tudi na naši šoli in imela kot vodja projekta Fit Slovenija – svet gibanja, svet veselja tudi več delavnic. Pogosto je ome-

Pogosto je omenila, da otroci nimajo dobro razvite percepcije do svojega telesa, do svojih čustev, do ljudi okrog sebe in njihovih čustev.

nila, da otroci nimajo dobro razvite percepcije do svojega telesa, do svojih čustev, do ljudi okrog sebe in njihovih čustev. To je vedno bolj opazno, ne samo v šolskih klopek ali v vrtčevskih igralnicah, opaza se že pri mladostnikih, ki so apatični, tako do sebe kot do sočloveka. Starši otroka v domačem okolju oropajo izkušenj, tako da mu venomer skušajo v vsem ugoditi, da mu ustvarjajo situacije (npr. pri igrah je večni zmagovalec), ki mu "zagotavljajo uspeh in srečo".

Takšno, za otroka žal neperspektivno, nekonstruktivno izhodiščno vzgojno starševsko podlago večina tako usmerjenih staršev nato nadgrajuje še s stremljenjem k nadpovprečnemu uspehu svojega otroka, saj zanj meni, da je nadarjen, izjemen in "najboljši". (Pri tem seveda pozablja- jo tudi, da sami v večini niso visoko izobraženi in da vsi ne morejo postati zdravniki ipd.)

Russel (1990) navaja, da številne raziskave o genijih in nadarjenih otrocih

kažejo na to, da naše sposobnosti niso gensko podedovane, ampak je značilnost vseh nadarjenih otrok, da so odraščali v vsebinsko bogatem in raznolikem okolju, kjer so imeli veliko priložnosti za učenje.

TAKOJ IN ZDAJ

Ob zgoraj povedanem se seveda vprašamo: Kako lahko mi, ki delamo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, pripomoremo k večjemu ozaveščanju staršev, da takšna njihova vzgoja škodi njihovim otrokom? In s tem je povezano seveda tudi naslednje pereče vprašanje: Kako bomo v prihodnje poučevali in vzgajali bodoče generacije "instant" otrok?

Kako bomo v prihodnje poučevali in vzgajali bodoče generacije "instant" otrok?

Kaj pomeni beseda instant? V brskalniku to besedo označujejo samostalniki: moment, ta trenutek, ta hip.

M. Juhant (2014) imenuje "instant" otroke "takojčki". To so otroci, ki odraščajo v svetu, kjer se ljudem konstantno mudi, zato se posledično mudi tudi otrokom. Zverzirali so se v manipulativnih manevrih izsiljevanja z jokom, metanjem po tleh, godrnjanjem, ... – vse to z namenom, da nekaj dosežejo takoj. In v tem so ti otroci zelo uspešni. Zato je zelo pomembno, da starši in učitelji učimo otroke počakati – kot se glasi eden od vzgojnih napotkov: "Navadi jih, da takoj počakajo, ne pa da takoj hočejo" (Juhant 2014, 63).

"Navadi jih, da takoj počakajo, ne pa da takoj hočejo" (Juhant 2014, 63).

Ta stavek si je smiselno zapomniti, da bomo skupaj lahko poskusili in pomagali otrokom na njihovi poti. Pomagati jim moramo, da bodo kot najstniki in kasneje kot odrasli postali samostojni in bodo sposobni gojili zdrava partnerstva. Pomagati jim

moramo, da bodo znali biti sami, a ne osamljeni, da se bodo naučili poslušati sebe in da bodo prepoznali svoje potrebe ter se bodo znali v tem norem svetu ustaviti in umiriti.

VZGOJA V DIGITALNI DOBI

A umiriti in ustaviti se v hitrorastočem svetu je izziv za mnoge. Koliko je konkretnih vzgojnih vprašanj in dilem ob tem – vsak dan se soočamo z njimi! Koliko časa lahko otrokom dovolimo preživeti ob pametnih napravah? Kdaj, v kateri starosti mu lahko kupimo telefon? Ali je smotrna vpeljava digitalizacije v osnovne šole? Ali je v dobi digitalizacije smiselno poučevati otroke brez računalnika in IT?

Dejstvo je, da se bomo morali vsi prilagoditi neizbežnim spremembam v sodobnem "digitalnem" svetu.

Na roditeljskih sestankih (že od vrtca naprej) bi bilo potrebno staršem podati informacije o priporočilih glede omejene uporabe digitalnih medijev, o posledicah prekomerne uporabe le-teh, tudi o generacijski razliki med njimi kot starši in njihovimi otroki, ki jo sodobna informacijska tehnologija in digitalizacija v določenem smislu še povečujeta. Itn. Gold (2015) navaja, da se možgani današnjih, "novodobnih" otrok dejansko razlikujejo od naših, ko smo bili otroci. Pravi, da so današnji otroci digitalni domorodci, ki so bolj prilagojeni kaosu kibernetikega prostora kot mi.

Ob tem se mi zdi pomembno, da na roditeljskih sestankih in morda tudi dodatnih predavanjih za starše to znanje predamo mi ali strokovnjaki s tega področja, saj opažam, da veliko staršev še vedno ne pozna pasti sodobne tehnologije.

Šole se bodo morale prilagoditi novi dobi. Kot lahko opažam, se kolegi in kolegice, vključno z mano, premalo poslužujemo sodobne tehnologije. Še vedno nam je najljubši frontalni pouk, ko z vsemi na enkrat obravnavamo isto snov. Že zaradi velikega

števila otrok s posebnimi potrebami v rednih osnovnih šolah ter porasta otrok brez odločb (ki pa so posebni, zaradi vseh omenjenih dejavnikov), bomo morali pristop k poučevanju korenito spremeniti. Učencem se moramo približati, diferencirati pouk, kombinirati sodobno tehnologijo s klasičnim delom. Nujno bomo potrebovali nove smernice, predvsem s strani ministrstva za šolstvo, ki posveča premalo pozornosti izobraževanju učiteljev na področju digitalizacije šolskega sistema ter proučevanju današnjih otrok in njihovih staršev.

PASTI DIGITALNE TEHNOLOGIJE

Gold (2015) pravi, da čezmerna uporaba digitalnih medijev lahko vodi k debelosti, motnjam v presnovi in motnjam spanja, zakasnitvi govora, težavam s pozornostjo, zakasnitvam v kognitivnem razvoju. Navaja tudi, da se nas večina odraslih, ob spreminjajočih kognitivnih zahtevah digitalne dobe, počuti zelo neprijetno, saj gre za neraziskano področje.

Tudi sama podobno razmišljam, saj se vsakodnevno srečujem z izzivi poučevanja otrok današnje informacijske dobe: zdi se mi, da se njihovi možgani drugače odzivajo na dražljaje, kot so se naši – težko se skoncentrirajo, težko prepisujejo s table, težje opravljajo delo v skupinah, navodila je potrebno večkrat ponoviti, ne zmorejo prebrati navodil in jih razumeti, ... – še veliko takih primerov bi lahko naštel. A kot rečeno, na rezultate študij o delovanju možganov današnjih otrok bomo morali še počakati.

V obdobju, ko otrok še nima svojega telefona ali tablice/računalnika, se še ne srečujemo s takšnimi in podobnimi nevšečnostmi. Ko pa otrok dobi v roke telefon, tablico, računalnik, takrat nastopijo What's

Up-i, Snapchati, Instagrami, Facebooki, klepetalnice, forumi, iBlankie ali spletne odejice (pojav, ko otrok ali mladostnik ne more zaspati, če nima ob sebi telefona), ... Začnejo se nevarnosti spletnih nadlegovanj, vsiljevanje pornografskih vsebin, vsiljevanje oglaševalskih sporočil, nasilne računalniške igre, odvisnosti od sodobne tehnologije.

»Biti popularen na Facebooku je enako kot biti bogat na Monopoliju« (Gold 2015, 94).

Drži kot pribito. Lažni prijatelji, ki pritiskajo všečke ali te kritizirajo. To je hoja po tankem ledu za mladostnike, ki si takrat ustvarjajo svojo identiteto. Všečki so postali nova svetovna valuta, način samopotrjevanja in trgovanja (Vir 1) – ob vsem tem pa

Všečki so postali nova svetovna valuta, način samopotrjevanja in trgovanja – ob vsem tem pa se pri mladostnikih pojavlja vedno več anksioznosti, depresije in strahu.

se pri mladostnikih pojavlja vedno več anksioznosti, depresije in strahu.

Njihovi možgani se drugače odzivajo na dražljaje, kot so se naši – težko se skoncentrirajo, težko prepisujejo s table, težje opravljajo delo v skupinah, navodila je potrebno večkrat ponoviti, ne zmorejo prebrati navodil in jih razumeti, ...

Starši imajo na začetku uporabe digitalnih pripomočkov v družini in pri otrocih ključno vlogo: oni so tisti, ki določajo pravila igre, koliko in kaj smejo otroci početi, kakšne so posledice neupoštevanja pravil, poučiti jih morajo o nevarnostih spleta, itd. »Digitalno potovanje se začne doma. Začne se z razumevanjem

lastne družinske kulture in digitalnega življenjskega okolja družine« (Gold 2015, 25).

A pri vseh nevarnostih in pasteh, ki jih prinaša sodobna digitalna teh-

nologija se moramo zavedati, da tehnološki napredek ni samo negativen – prepoznati in uzaveščati moramo predvsem njene pozitivne lastnosti; kot pravi Gold (2015, 105): »Tehnologija spreminja naš način komuniciranja, raziskovanja, pisanja. Možgani otrok so sposobni bolje pregledovati, posnemati in preklapljati. Videoigrice izboljšujejo vizualno – prostorsko mišljenje in spodbujajo samostojno reševanje problemov. S tehnologijo lahko postanemo pamejši«.

KAKO NAPREJ?

Vsi smo vpeti v proces razumevanja, spremljanja, nekateri tudi vzgajanja "instant" otrok in tako imenovanih milenijcev. Če nisi starš ali učitelj takšnih otrok, si se z njimi zagotovo srečal kot sorodnik ali sosed.

Učitelji smo pri tem vzgojno-pedagoškem izzivu sodobnega vsakdana še posebej izpostavljeni: prav zato, menim, bi za to zahtevno področje s celim spektrom problematike (izhajajoče iz sodobnega digitalnega

konteksta, v katerega je na ta ali oni način vpeta tudi šola kot ustanova, povezana z življenjem), morali biti deležni več smernic, npr.: kako digitalizirati del pouka, kako ravnati z novodobnimi otroki, in še in še. Dokler tega ni, nam preostane le to, da poskušamo "instant" otroke najprej seveda razumeti, jih ne obtoževati in jim očitati, saj niso sami krivi, da so taki, pač pa so posledica sveta, v katerem so se rodili, in vzgoje strašev, ki velikokrat ne znajo postaviti meja, pa seveda tudi širše družbe, ki starše pri tem premalo podpira. Poskušajmo jih torej naučiti, da je za stvari potrebno vložiti trud, čas, voljo in potrpljenje. Bodimo jim zgled. Vzemimo si čas za njih (kolikor nam delovnik dopušča), pogledjmo jih v oči, v času športne vzgoje jih čimvečkrat peljimo na zrak, učimo jih tehnik sproščanja, večkrat jih pohvalimo in izpostavimo učence, ki so potrpežljivi, vztrajni, delovni. Dovolimo jim, da se jezijo, ko jim kaj ne uspe. Jeza je znak, da

se zavedajo lastnega neuspeha in da bodo morda vztrajali in se trudili za uspeh. Pohvalimo jih, kadar se trudijo. Učitelji se ne smemo bati staršev, ko nam kdaj očitajo, da smo bili prezahtevni do otrok. Moramo biti

vztrajni. Ne odstopajmo od svojih stališč, ampak stojimo za njimi. S tem bomo koristili učencem in si s pozitivnimi prizadevanji gradili tudi svojo avtoriteto.

Učitelji se ne smemo bati staršev, ko nam kdaj očitajo, da smo bili prezahtevni do otrok.

LITERATURA

Gold, J. (2015) *Vzgoja v digitalni dobi*. Radovljica: Didakta.

Juhant, M. (2014) *Pogrešani napotki*. Ljubljana: Čmrlj, komuniciranje in ustvarjalnost.

Russel, P. (1990) *Knjiga o možganih*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Vir 1: <http://www.rtv slo.si/zabava/zanimivosti/vsecki-nova-svetovna-valuta/463654>, dostopno 18. 10. 2018.

